

(תמה שם על פירוש זה מדקדוק לשון הרמב"ם, שמשמע שעיקר החידוש משום שהנחת השאור נחשבת מעשה. ועוד העיר, היכן מצאנו פטור 'כלאחר יד' בשאר הלכות חוץ משבת.

ושמא דעת הגרא"ז שאותם איסורים שענינם הוא המעשה ולא התוצאה אין לחייב אלא במעשה כדרכו, וכמו בשבת שהעיקר פעולת המלאכה ולא התוצאה. ואף מחמץ, מכך שמחמץ אחר מחמץ חייב משמע שהאיסור הוא עצם הפעולה ולא התוצאה, שהרי המנחה כבר מחומצת ולא נפעל בה כלום בהמשך עבודתיה כשהיא מחומצת. ועל כן הוה אמינא שהמניח שאור והולך, אין כאן מעשה החמצה שחייבים עליו, שהרי אין כן דרך המחמץ, והלא עיקר האיסור הוא המעשה. קמ"ל ר' אמי שמעשה הנחת השאור כשלעצמו הריהו נחשב מעשה החמצה, וכשם שבשבת מעשה הנחת בשר על גחלים נחשב מעשה לחיוב, הגם שהתוצאה נפעלת ממילא.

ומצינו בכמה מקומות לפטור ב'שלא כדרך' בשאר איסורים, ואפשר שהוא כלל לכל מקום, וכפי שכתב בקובץ שעורים פסחים כג. ויש שתלו זאת במחלוקת הראשונים לענין כתיבת גט או תפלין שלא כדרך. ע' בענין זה במובא יוסף דעת שם. וע"ע: קרן אורה; שפת אמת; חדושים ובאורים יב).

דף נז

'אמר רבא: מאי חייב נמי דקאמר – כמעשה צלי...'. ערש"י ותוס'. הרש"ש פרש 'כמעשה צלי' – כמו שאמר רבא עצמו בסמוך 'ואם נצלה בו כגרוגרת מצד אחד במקום אחד – חייב'. פירוש בצליה גמורה. גם כאן כשהוחמץ חימוץ גמור, הלכך חייב אפילו במקום אחד בצד אחד.

'לא צריכא דאי לא היפך ביה הוה בשיל מצד אחד כמאכל בן דרוסאי וכי מהפיך ביה בשיל משני צדדין כמאכל בן דרוסאי, וקמ"ל דכל מצד אחד כמאכל בן דרוסאי לא כלום הוא' – ומן התורה אין איסור בדבר, שאין כאן שם 'בישול' כלל וכלל, ואפילו 'חצי שיעור' אינו. ומכל מקום נקט ר' יוחנן 'לא היפך בו פטור' – משמע שאסור. ונראה שאיסור זה הוא מדרבנן, שמא ימשיך להיצלות צליה גמורה [שהרי אפילו הפשרה בעלמא אסור במקום שאפשר לבוא לידי בישול]. אכן באופן שאין חשש כזה, כגון המדיח בשר בחמין מכלי ראשון, כיון שאין הקליפה מתבשלת כל צרכה אלא אולי כמאכל בן דרוסאי, והרי אי אפשר שתתבשל לגמרי – מותר (עפ"י אגלי טל מלאכת אופה ל"א). ויש מפקפקים בזה, שאפשר שיש בזה משום 'חצי שיעור' שאסור מן התורה. וגם באופן שאי אפשר לבשר להתבשל יותר [כגון הכנסת בשר לתוך כלי ראשון שהיד סולדת בו ואינו על האש, וכגון שברור שלכל היותר אפשר לבשר כולו להגיע לשיעור 'יד סולדת' ולא יגיע ל'מאכל בן דרוסאי'] – אפשר שאסור (עפ"י מנחת שלמה יא, הערה 2. עמ' צג.

בשבת הלוי ח"ה לד וח"ז קא, ב, משמע שנקט בפשיטות שהוא מדרבנן.

'בעי רב מרי: חימצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבה, או דלמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי. תיקו'. ספק זה אינו אמור אלא לענין חיוב המחמץ משום לא תעשה חמץ, אבל המנחה ודאי נפסלה מהקטרה שהרי נתחמצה. והמקטירה עובר משום שאור בל תקטירו.

ועוד נראה שאין להסתפק אלא באופן שכשהעלה על המזבח לא היתה מחומצת, אבל אם חימצה והעלה וחזר וחימצה בראשו של מזבח – חייב משום מחמץ אחר מחמץ, שהרי בכל מחמץ אחר מחמץ אין אני

קורא בו עתה אשר תקריבו. ומשום שכבר העלה אין לפוטרו, שהרי ההעלאה היתה שלא כדין, אלא הספק שייך רק בהעלאה בהכשר, שכבר אינו מחוסר הקרבה אלא הקטרה בלבד (עפ"י חזון איש כג,ג).

(ע"ב) 'מדת הלה נמשח בין מבפנים בין מבחוץ, מדת יבש נמשחו מבפנים ואין נמשחו מבחוץ'. משיחת כלי שרת, יש לעיין האם נעשתה על פני כל הכלי, אם לאו. ולכאורה יש לדמותה למשיחת כהן, שהרי הכתוב כללן יחדיו, ומשיחת כהן היא כמין כ"י יונית (כבכריתות ו:). ולפי זה צריך לבאר מה שאמרו כאן שנמשחו מבפנים ולא מבחוץ – מדוע אין די במשיחה אחת לכל הכלי? ואפשר שפנים וחוף נחשבים כשני כלים. או אפשר שבאמת די באחת לכלי כולו, רק הכוונה כאן שנמשח על מנת לקדש רק את הצד הפנימי ולא לקדש את הצד החיצון (עפ"י חזון איש כו,יא). ע"ע אבן האזל (כלי המקדש א,ג) שאעפ"י שהכלי כולו קדוש קדושת הגוף, מבפנים ומבחוץ, אינו מקדש אלא בפנים. ואין שני הדברים הללו, קדושתו העצמית וקידושו את מה שבתוכו, קשורים בהכרח זה בזה.

זוהא איכא ביסה דלח הוא? – אמר ליה: כגון שלש על גבי קטבליא. ואם לש לחם הפנים בביסה של קודש – גם לרבי עקיבא יהא חייב על חימוצו (עפ"י לקוטי הלכות). ואולם בחזון איש (כד,יב) כתב לחלוק, שכיון שאין מצוה לקדשו עד אפיה, אינו בכלל אוהרת חימוץ לר' עקיבא. וכתב להוכיח כן מהסוגיא, שהרי אם נאמר שכאשר לש בביסה וחימוצו – חייב, על כרחך לומר שנלמד מריבוי הכתוב אשר תקריבו, ואם כן מדוע הוצרך ר' יוחנן להפוך דברי ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא, הלא גם לרע"ק שמדת יבש לא נתקדשה, קיימת אוהרת חימוץ באופן שלש בביסה. וכן הקשה הגרעק"א על דברי רש"י בד"ה ושמעינן. וכנראה הבין בפשיטות שלפי רע"ק כשלש בביסה חייב משום חימוץ, כדעה הראשונה.

'אלא עשרון, כיון דאמר רחמנא עביד עשרון וכייל ביה, שביק עשרון דקודש וכייל בעשרון דחול?!'. משמע שמצוה למדוד בעשרון של קדש (וכן כתב הרמב"ם מעשה הקרבנות יג), אך נראה שאינו אלא למצוה ולא לעכב, וכמשמעות הלשון 'שביק עשרון...'. ולא אמר שפסול (עפ"י חזון איש כה,ת. וע"ש במה שפרש מה מקום למצוה זו, והלא אין המדידה מן העבודות הנצרכות למנחה אלא כדי לדעת את הכמות).

'וממותר העומר וממותר שתי הלחם ולחם הפנים'. בתוספתא (פ"ד דמכות) ובכל כתבי היד הגרסה 'משתי הלחם ולחם הפנים' והיא הגרסה המדויקת, שהרי אין בשתי הלחם דבר העולה לאשים ואין שייך לומר בהם מותר (עפ"י דקדוקי סופרים).

דף נח

זהתניא, אם נאמר כל שאור למה נאמר כל דבש, ואם נאמר כל דבש למה נאמר כל שאור – מפני שיש בשאור מה שאין בדבש... שאור הותר מכללו במקדש... מאי ניהו, לאו שתי הלחם...'. לכאורה היה לפרש את הברייתא כך: מדוע נאמר גם בשאור וגם בדבש 'כל' לרבות חצי קומץ / חצי כזית ועירובו, הלא אפשר ללמוד זה מזה – אלא לפי שהשאור הותר מכללו במקום אחר, מלבד מה שכתוב בענין קרבן ראשית תקריבו... – שהרי הותר בלחמי תודה, בתנופה, אבל דבש לא הותר במקדש בתנופה מלבד בקרבן ראשית, הלכך אין ללמוד דבש משאור. 'ודברי הגמרא אינו מובן לעני כמונ' (משך חכמה ויקרא ב,יא).

מחמץ אחר מחמץ; פירוש, הממשיך במעשה המנחה לאחר שנתחמצה – חייב לדברי הכל (לא תעשה חמץ; לא תאפה חמץ).
נראה שהוא הדין אם מוסיף החמצה על החמצת העיסה (עפ"י זבח תודה).

מסרס אחר מסרס; המנתק אברי ההולדה לאחר שכבר נכרתו (לפרש"י: מנתקם לגמרי מהגוף, זהו 'נתוק'. לתוס': כגון כורת הביצים כריתה גמורה לאחר שנכרתו חלקית, ועדיין תלויים בכיס) – חייב (ונתוק וכרות – להביא נותק אחר כורת).

ב. בכלל אזהרת הטלת מום – גרימת מום ע"י אחרים (כל מום לא יהיה בו), כגון הנחת בצק או דבילה על גבי האוון, כדי שיבוא הכלב ויטלנו.

א לרבי מאיר שדרש מכל מום דבר אחר, אין מקור לחיוב בגרמא (כן כתבו כמה אחרונים בשיטת הרמב"ם שלדבריהם פסק כר"מ ולכך השמיט חיוב בגרימת מום – עפ"י בית אפרים יו"ד עה ועוד). ואולם כמה אחרונים מפרשים שהרמב"ם פסק כחכמים (ע"ע אחיעזר ח"ב לג, ב ג).

ב. יש אומרים (עפ"י משמעות דברי הרמב"ם) שאמירה לנכרי להטיל מום, דינה כגרמא. הניח שאור על גבי עיסה והלך וישב לו, ונתחמצה – חייב (שקורא אני בו לא תעשה חמץ), ואעפ"י שלא נתחמצה אלא בצד אחד.

לפרש"י חייב גם כשלא היפך. ולפירוש התוס' יש אומרים שאינו חייב אלא בשהיפך מפני שאין זה חימוץ גמור ואין חייבים עליו בצד אחד (עפ"י צאן קדשים ועוד). ויש שפרש שגם להתוס' חייב אפילו מצד אחד, הגם שאינו אלא חמץ נוקשה (טהרת הקדש). ויש שפירש שלפי המסקנא הוי חמץ גמור, ולכך חייב בצד אחד (עפ"י שפת אמת).

דף נז

ק. א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת – האם חייב משום צליה?

ב. הקודח בשבת חור קטן במקדח – מה דינו?

א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת; היפך בו – חייב. לא היפך – פטור. המדובר באופן שלא נצלה כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי (שליש בישול או חצי. ערש"י ורמב"ם), שמצד אחד פטור ומשני צדדים חייב. אבל אם נצלה צליה גמורה כשיעור גרוגרת חייב אפילו לא היפך.
נצלה בשנים ושלושה מקומות ואין בכל אחד בכדי גרוגרת אלא בצירוף – תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רבא, אם מצרפים אותם לשיעור חיוב.

ב. הקודח נקב במקדח, ויש בו כדי שן המפתח – חייב. ואם לאו – פטור.

יש לשמוע מהסוגיא שגם כאשר אינו ראוי לשן המפתח, אם ניקב בכמה מקומות שראויים לצירוף כדרך שעושים הנגרים כמה חורים סמוכים כדי לחברם – חייב.

עוד בדיני עשיית נקב בשבת – ע' בשבת קב.

קא. מה דינו של המחמיץ את המנחה באופנים דלהלן:

- א. מחמיץ את הפסולה.
ב. חימצה ויצאה וחזרה ושוב החמיצה (כלומר המשיך בהכנתה כשהיא מחומצת).
ג. חימצה בראשו של מזבח.
ד. מחמיץ מנחת נסכים.
ה. מחמיץ לחם הפנים.
א. המחמיץ מנחה פסולה – פטור (כל המנחה אשר תקריבו לה').
לדעת תנא דתוספתא (ו,ה). וכן מובא בירושלמי פסחים ה,ד) מחמיץ את הפסולה עובר.

ב. חימצה ויצאה ונכנסה וחימצה – נסתפק רב פפא האם נפסלה ביוצא ושוב אינו חייב משום מחמיץ שהרי חימיץ פסולה, או שמא כיון שחימצה אין מועיל בה פסול יוצא, וחייב משום מחמיץ אחר מחמיץ. ועלה ב'תיקו'.

ג. חימצה בראשו של מזבח – נסתפק רב מרי שמא אין אני קורא בו אשר תקריבו שהרי כבר הקריב, או שמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי ובכלל אשר תקריבו הוא. ועלה ב'תיקו'.
א. חימצה אחר שהוצת האור ברובו – ודאי פטור (עפ"י תוס').
ב. אין הדברים אמורים אלא לענין חיוב המחמיץ, אבל המנחה ודאי פסולה כיון שנתחמצה קודם הקטרה, והמקטרה עובר משום שאור בל תקטירו (חזו"א).

ד. כדברי רבי עקיבא, מנחת נסכים נתרבתה לחיוב חימוץ (כל המנחה אשר תקריבו. וה"ה לכל כיוצא בה – מנחת כהן וכהן-משיח שהן כלייל לאשים. עתוס').
התוס' כתבו שאין בדבר מחלוקת, ואולם מרש"י מבואר שרבי יוסי הגלילי חולק. והרמב"ם פסק שפטור (ע' בכס"מ ובשפ"א).

ה. לדברי רבי יוסי הגלילי, המחמיץ לחם הפנים – חייב (וכן פסק הרמב"ם). ולדעת רבי עקיבא (ורבי יאשיה) מידות היבש לא נתקדשו ולא נתקדש הלחם אלא לאחר אפיה, כאשר לש שלא בכלי שרת, כגון על גבי קטבליא, ושוב אין שייך בו חימוץ.
מבואר בגמרא שאם לש בביסה של קדש – נתקדשה. ולפי זה נראה שחייב על חימוצה אפילו לרבי עקיבא. כן כתב ב'לקוטי הלכות'. ואילו החזו"ן איש כתב שלרבי עקיבא פטור בכל אופן.

- קב. א. האם נותנים מים במנחת נסכים לצורך גיבול?
ב. האם צריכים למדוד את הסולת למנחות בעשרון של קדש? האם צריך ללוש את המנחה בכלי קדש?
א. ריש לקיש אמר שלפי דעת התנא שמרבה מנחת נסכים לאיסור חימוץ, מגבלים אותה במים וכשרה [הלכך יש מקום לאזהרת חימוץ, שאל"כ הלא מי פירות אינם מחמיצים].
א. לכאורה הוא הדין לשאר מנחות ששמנן מרובה, הרי הן כמנחת נסכים (ערש"י ותוס' ורש"ש; חזו"א כו,ט).
ב. יש לדקדק מלשון 'אומר היה ריה"ג...'. שהתנא האחר חולק וסובר שאינו מגבלה במים. כן נראה שנקט החזו"א (לה,ג. ע"ש ובסי' כו,ט) וכן הרש"ש. וכן באגרות משה (או"ח ח"ד צח).

ב. מצוה למוד הסולת בעשרון של קדש, שהרי אמרה תורה 'עשרון' (היינו כלי מדה) א"כ אין סברא לעשות של חול. אבל אין מצוה ללוש בביסה של קדש, שהרי לא אמרה תורה לעשות כלי לישא.
 ודוקא לחם הפנים ושתי הלחם שאין בהם שמן, וכמאן דאמר מדת היבש לא נתקדשה, הלכך אפשר להוציאם לכלי חול, אבל שאר מנחות הנבללות בשמן, כיון שנתקדש השמן בכלי הלה, הלכך לישתן ועריכתן בכלי קדש וכמו ששינו להלן צו.
 על משיחת הכלים מבפנים או אף מבחוץ – ע"ע להלן צ.

דפים נז – נח

קג. א. אלו דברים נכללים באיסור הקטרת דבר שממנו לאשים?
 ב. המעלה שאור ודבש או שירים לכבש, האם חייב?
 ג. אלו הבדלים יש בין שאור לדבש לענין הקרבנות?
 ד. המקטיר שאור ודבש פחות מקומץ; פחות מכזית; תערובת שאור עם מצה – האם חייב?
 ה. המעלה משאור ומדבש בתערובתן על גבי המזבח – מה דינו?
 ו. האם שתי הלחם יכולים לבוא בנדבה, ע"י היחיד או הציבור?
 א. כתיב כי כל שאר... לא תקטירו ממנו אשה לה' – ודרשו: כל שממנו (קרב) לאשים, הרי הוא בכל תקטירו. בכלל זה בשר חטאת ואשם ושלמים, שירי המנחות. וכן שתי הלחם ולחם הפנים, הגם שאין מגופם דבר הנקטר לאשים, אעפ"כ נחשבים כ'דבר שממנו לאשים' מפני הכבשים והבזיכים הקרבים עמהם ומתירים אותם.

המקטיר שיירים על המזבח אינו לוקה, מפני שה'לאו' שבתורה אינו מפורש אלא על שאור ודבש, ואילו שיריים אינו אלא איסור תורה בלא מלקות (עפ"י כסף משנה איסור"מ ה, ד עפ"י לשון הרמב"ם; שו"ת הרדב"ז ח"ו לשונות הרמב"ם פז).
 לדברי כמה מהראשונים נראה מהתוספתא (מכות ד) שלוקה (ע' ראב"ד הל' ע"ז ג, ט ורמב"ן בספר המצוות ל"ת ד שכל הלאוין המנויים בתוספתא שם, לוקים עליהם).
 נחלקו תנאים בקרבנות שאין בהם דברים שנקטרים לאשים, כגון חטאת העוף שאין למזבח אלא דמה (רב חסדא), וכן לוג שמן של מצורע, שאין בו כלל חלק מזבח (רב) – לרבי אליעזר פטור ולרבי עקיבא חייב. הלכה כרבי עקיבא. הלכך בכלל איסור זה להקריב מבשר חטאת העוף ומלוג שמן של מצורע (איסורי מזבח ה, ד).

ב. המעלה לכבש שאור או דבש – חייב (ואל המזבח לא יעלו – לרבות כבש כמזבח).
 המעלה דבר שממנו לאשים לכבש – רבי יוחנן מחייב, שגם אלו בכלל הריבוי. ורבי אלעזר פטור (כי כל שאר וכל דבש... קרבן ראשית תקריבו אתם לה' – אותם הוא שריבה לך כבש כמזבח, ולא שיריים).

ג. השאור הותר מכללו במקדש. כלומר יש דבר אחר שהותר להקרב עמו על המזבח – שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם. מה שאין כן דבש, אעפ"י שהביאו גוזלות עם הביכורים – אינם מחובת ביכורים אלא עיטור להם.
 הדבש הותר בשירי מנחות (ללושם או לטגנם בדבש) ולא שאור.